

Sygn. akt IV CZ 49/15

POSTANOWIENIE

Dnia 19 listopada 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

w sprawie z powództwa M. W.
przeciwko Skarbowi Państwa Prezesowi Sądu Rejonowego w R.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 listopada 2015 r.,
zażalenia strony pozwanej
na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 3 marca 2015 r., sygn. akt I ACa [...],

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 lutego 2014 r. Sąd Okręgowy w R. oddalił powództwo M. W. o zapłatę i zasądził od niego na rzecz pozwanego Skarbu Państwa - Głównego Urzędu Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa w W. kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Po rozpoznaniu apelacji powoda Sąd Apelacyjny w [...] zaskarżonym wyrokiem z dnia 3 marca 2015 r. uchylił wyrok Sądu pierwszej instancji i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w R. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny wskazał, iż w rozpoznawanej sprawie zachodziły, wskazane w art. 386 § 4 k.p.c., przesłanki uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do rozpoznania temu Sądowi wobec nierozpoznania przez Sąd Okręgowy istoty sprawy oraz konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Ocena zasadności roszczenia dochodzonego pozwem wymaga bowiem odniesienia się do przesłanek dotyczących zwrotu nienależnego świadczenia (art. 410 § 2 w zw. z art. 411 k.c.), a więc poczynienia ustaleń, które dotychczas pozostawały poza zakresem analizy dokonanej przez Sąd Okręgowy w R. w wyroku z dnia 13 lutego 2014 r., który odmiennie od Sądu drugiej instancji przyjął, że nie zachodzą przesłanki do uwzględnienia powództwa dotyczącego zwrotu nienależnie zapłaconej przez powoda sumy pieniężnej na rzecz pozwanego. Jednocześnie Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę na potrzebę weryfikacji wysokości dochodzonego w pozwie roszczenia ze względu na brzmienie art. 8 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2001 r. Nr 130, poz. 1452) oraz art. 4 ustawy z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2004 r. Nr 236, poz. 2356).

W zażaleniu wniesionym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. pozwany Skarb Państwa zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez Sąd Apelacyjny w [...] i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. - w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381), która weszła w życie z dniem 3 maja 2012 r. - zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje stronie także w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Obowiązujący aktualnie model postępowania apelacyjnego zbliżony do apelacji pełnej zakłada, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń faktycznych, bazując na materiale zebranym w pierwszej instancji i prowadząc w razie potrzeby własne postępowanie dowodowe oraz stosuje właściwe przepisy prawa materialnego. Postępowanie apelacyjne powinno więc co do zasady zakończyć się wydaniem merytorycznego orzeczenia rozstrzygającego definitywnie spór między stronami. Zgodnie z art. 386 § 4 k.p.c., poza wypadkami określonymi w § 2 i 3, sąd drugiej instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie jest skierowane przeciwko uchyleniu przez Sąd drugiej instancji wyroku lub postanowienia co do istoty sprawy i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, a więc ocenie Sądu Najwyższego może być poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ustawowe przesłanki uchylenia orzeczenia Sądu pierwszej instancji zostały zakreślone wąsko, stąd w przypadku wniesienia zażalenia kognicja Sądu Najwyższego ogranicza się do skontrolowania, czy istotnie doszło do nierozpoznania istoty sprawy lub też czy faktycznie istnieje w realiach rozpoznawanej sprawy konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie

sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22, z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, nie publ., z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, nie publ. oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, nr 3, poz. 36, z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, nie publ., z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji: rozstrzygnął nie o tym, co było przedmiotem sprawy lub zaniechał w ogóle zbadania materialnej podstawy żądania; pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę; rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej niż zgłoszona w pozwie; nie uwzględnił (nie rozważył) wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia powoda (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2012 r., III SZ 3/12, nie publ.).

Mając na względzie wynikającą z wyżej przedstawionych orzeczeń wykładnię pojęcia nierozpoznania istoty sprawy stwierdzić należy, że Sąd Apelacyjny w [...] prawidłowo uznał, że w sprawie zachodziły, wskazane w art. 386 § 4 k.p.c., przesłanki uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Zanegowanie przez Sąd Apelacyjny zasadności przyjętej przez Sąd Okręgowy w R. wykładni art. 59 ust. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw - co przesądziło o uznaniu przez Sąd pierwszej instancji braku podstaw do uwzględnienia powództwa na podstawie przepisów o nienależnym świadczeniu - uzasadniało przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, iż w postępowaniu pierwszoinstancyjnym nie doszło do rozpoznania istoty sprawy. Zakwestionowanie przez Sąd drugiej instancji prawidłowości oceny prawnej dochodzonego powództwa w związku z odmienną wykładnią przepisów odnoszących się do podstawy prawnej

powództwa implikuje bowiem konieczność przeprowadzenia całłościowego postępowania dowodowego zmierzającego do ustalenia zasadności i wysokości roszczenia wywodzonego w pozwie, według wskazanych przez Sąd drugiej instancji przepisów.

Z tych względów prawidłowość wydania wyroku kasatoryjnego, opartego na art. 386 § 4 k.p.c., nie budzi wątpliwości, co uzasadniało oddalenie zażalenia na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., jako bezzasadnego. O kosztach postępowania zażaleniowego orzeknie Sąd pierwszej instancji stosownie do art. 108 § 1 k.p.c. w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.